

Globalizarea și medicina astăzi

Dr. Norbert STENCZEL

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Filiala Baia Mare,
stenczel.norbert@gmail.com

*“Globalizarea nu este ceea ce noi toți, sau măcar cei mai întreprinzători dintre noi, vrem sau sperăm să facem. Este ceea ce ni se întâmplă tuturor”
(Z Bauman)*

Rezumat

Articolul abordează problematica globalizării punând în discuție domeniul medical - școala medicală, sistemele de sănătate și dezvoltarea integrativă a sistemului medical. Se vorbește tot mai mult despre globalizare, opiniile fiind împărțite și mai nuanțate. Și, totuși, ce este globalizarea? un concept abstract, o stare de fapt, un fenomen impus de noua tehnologie sau ...o continuitate a unui proces ce a apărut și s-a dezvoltat cu mult timp în urmă?!

Cuvinte cheie: globalizare, medicină, sistem de sănătate, comerț internațional.

Școala Medicală în perspectiva globalizării

Fenomenul globalizării este un ansamblu de schimbări structurale care nu poate fi evitat și va marca mileniul al treilea, într-o manieră numai parțial previzibilă. Procesul a început demult și este cert în domeniul economic, continuă pe plan politic și se așteaptă a fi încheiat pe cel social-cultural. Educația în general este placa turnantă a expansiunii societății spre o cultură sau conștiință globală. Pregătirea medicilor, a farmaciștilor și a personalului sanitar auxiliar se înscrie firesc, poate mai mult decât altele, în

această evoluție, fie și numai pentru că sănătatea omului este un deziderat pretutindeni în lume și o condiție a oricărei activități umane de succes.

Cum răspunde școala de medicină acestei provocări?

În două moduri posibile:

- ▶ translațional, ca răspuns sincretic, cu asumarea mai mult decât a unei singure identități, în încercarea de a dezvolta mai multe forme de expresie, separate de originile lor (eclectism, universalism, atemporalitate și tehnicism) și
- ▶ tradiționalist, prin raportarea la istorie și încercarea de a-și «redescoperi» originile mai mult sau mai puțin uitate și a le adapta noilor condiții impuse de globalizare (particularism, temporalitate și expresivitate).

Primul demers este caracteristic globalizării active, care operează între universități sau instituții medicale cu relativ același potențial educațional iar cel de-al doilea globalizării pasive, în care universitățile mai puțin avansate sunt nevoite să recepționeze valorile celorlalte.

Globalizarea educației poate intra în conflict și chiar în coliziune cu principiul autonomiei universitare. Discuția în legătură cu acest aspect se

circumscrie cadrul mai larg de dezbateri asupra altor diade opozabile ale globalizării: unitate-diversitate, integrare-fragmentare, universa-litate-particularism, convergență-devergență; toate având ca origine tensiunea inițială între eterogenitate etatică și omogenitatea internațională.

Axa globalizării este comunicarea. Tehnologia comunicării și informației (CIT) s-a poziționat ca o componentă integrată spațiului academic medical, modificând substanțial teoria educațională și mediul de învățare, încât vorbim astăzi despre universitate virtuală, învățare online, cyber-spațiu etc. Corespondentele acestora în practica medicală, nu lipsite de valențe educaționale, sunt telemedicina și telehealth, în jurul cărora s-a creat o vastă rețea de instituții, organizații, website-uri și reviste de specialitate.

Integrarea educației medicale în perspectiva globalizării trece în mod necesar prin politicile inovatoare ale fiecărei universități și prin aderența acestora la paradigma best-evidence medical education (BEME). Aceasta nu pretinde că metodele tradiționale nu ar fi fost bune, ci că întregul demers educațional poate fi mai bun, mai ieftin și mai «prietenos» pentru studenți.

Cum va arăta școala medicală a viitorului globalizator? Perspectivele care pot fi întrevăzute ar fi:

- evoluționare (învățare centrată pe student și bazată pe probleme, curriculum adaptativ, educație interdisciplinară, inter- și transprofesională, utilizarea noilor tehnologii de informare și de comunicare) și;
- revoluționare (abordare unitară, universitate virtuală și globalizarea educației).

Pentru a răspunde deocamdată numai provocărilor modului evoluționar ar fi potrivit, se vede aceasta din ce în ce mai mult, ca școala să aibă în vedere perspectiva schimbărilor de structură ale societății moderne, unde managementul vertical este înlocuit cu networking-ul, informația se propagă pe căi multiple și adesea informale, inițiativa trece înaintea obedienței iar strategiile devin din ce în ce mai complexe, odată cu extinderea piețelor dincolo de granițele naționale.

Dar oare suntem pregătiți pentru toate acestea?

Globalizarea și sistemul de sănătate

În jurul anilor 2000, un raport de Institutului American de Medicină a arătat că “diferențele dintre problemele sistemelor de sănătate interne și internaționale își pierd utilitatea și sunt adesea înșelătoare. Relațiile internaționale pe scară largă nu sunt o noutate. Ce este nou este ritmul și intervalul de integrare.”¹

Nu putem subestima efectele acestor schimbări asupra stării de sănătate a populației și de îngrijire medicală. În plus față de problemele interne, toate sistemele naționale de sănătate trebuie acum să se ocupe de transferul internațional de riscuri pentru sănătate și oportunități.

Cel mai bun exemplu al estompării limitelor sistemelor de sănătate este răspândirea bolilor transmisibile. În secolul al XIV-lea, “Moartea Neagră” a ucis o treime din populația europeană.

¹AARP International, The Journal, [http://journal.aarpinternational.org/a/b/2010/05/Globalization-of-Health-and-Health-Services], accesat la 01.02.2017.

Răspândirea globală a gripei în anul 1918 a determinat mult mai multe victime decât Primul Război Mondial. Cele mai recente adăugiri la lista de epidemii globale includ HIV / SIDA, SARS, și H₁N₁ sau gripa porcina.²

După cum se poate observa, bolile infecțioase au un record de prezență cosmopolită. Ce este nou este scara a ceea ce a fost numit "trafic microbial", care s-a extins ca urmare a unei creșteri explozive a comerțului și a călătoriilor. Răspândirea globală a bolilor infecțioase este legată de schimbări majore în mediul și stilul nostru de viață. Într-adevăr, pentru a face lucrurile mai complexe, aceasta nu este datorată numai deplasărilor populației dintr-o țară în alta ci și exportului unui stil de viață nesănătos. Fumatul și obezitatea sunt de asemenea riscuri emergente exportate.

Mai mult decât atât, globalizarea sănătății merge dincolo de boli și de factori de risc pentru a include, de asemenea, produse de sănătate. reglementări stricte cu privire la accesul la medicamente (eliberarea de antibiotice pe baza de prescripție medicală într-o țară, de exemplu, poate reprezenta un punct forte față de țara vecină care permite achiziționarea nelimitată de antibiotice). Astfel de practici sunt cel puțin parțial responsabile de apariția unor noi forme de rezistență la multe antibiotice. Cazul cel mai dramatic este tuberculoza (TBC). Cele mai recente date ale unui studiu făcut de către Organizația Mondială a Sănătății (OMS) indică faptul că 5% din cele 9

milioane de cazuri noi de TBC sunt rezistente la antibiotice de primă linie.³

Evoluția recentă a comerțului online (prin intermediul internetului) cu medicamente are de asemenea implicații majore în răspunsul la terapia clasică, astfel că se constată o creștere a incidenței terapiei medicamentoase inadecvate care duce apoi la creșterea rezistenței la antibiotice și la generarea de costuri suplimentare pentru populație, respectiv pentru sistemul de sănătate. Acest fapt se reflectă în scăderea nivelului de trai în timp în cazul țărilor subdezvoltate, precum și în scăderea speranței de viață.

Nu trebuie neglijată rapiditatea cu care se extinde și comerțul internațional cu servicii de sănătate. Clasificarea tradițională a acestor servicii recunoaște patru forme de bază de schimb internațional:

- 1) servicii de export;
- 2) prezența comercială;
- 3) circulația internațională a furnizorilor;
- 4) circulația internațională a consumatorilor (pacienți).

Exportul serviciilor de sănătate presupune circulația transfrontalieră a procedurilor de diagnostic sau terapeutic.

Migrația medicilor și asistenților medicali mai ales în Europa, se află în continuă ascensiune. În Statele Unite ale Americii de exemplu, medicii străini sunt introduși în sistemul de sănătate în mare parte, prin programe de rezidențiat clinic, în timp ce în Europa sunt recunoscute

²Global Health Europe, [http://www.globalhealthurope.org/index.php/resources/glossary/values/75-globalisation-health-and-development] accesat la 02.02.2017.

³Global Health Europe, [http://www.globalhealthurope.org/index.php/component/content/article/81-events/event-reports/1/345-health-is-global-is-europe-ready] accesat la 03.02.2017

majoritatea specialităților medicale, accesul pe piața Europeană fiind mai facil. Migrația asistenților medicali este dependentă de cererea directă de pe piața forței de muncă. O mare parte din asistenții medicali străini din Statele Unite provin din Jamaica și Marea Britanie, dar având în vedere lipsa de acest tip de personal și creșterea populației hispanice din SUA, exportul de asistenți medicali din America Centrală și de Sud este în creștere.⁴Nu trebuie neglijată nici migrația consumatorilor de servicii de sănătate (a pacienților) care este de asemenea, în continuă creștere.

Pacienții străini folosesc în mod regulat serviciile din spitale de renume internațional în Statele Unite ale Americii în special, dar și la nivel european (AKH din Viena). Acest aspect care se conturează și în Europa, pare că s-a intensificat în ultimii ani cu specificația că nivelul costurilor pentru același tip de serviciu medical diferă foarte mult de la o țară la alta; spre exemplu, serviciile stomatologice sunt mai ieftine în România comparativ cu Marea Britanie, Germania sau Statele Unite ale Americii.

În concluzie, comerțul internațional cu servicii de sănătate oferă oportunități atât pentru țările exportatoare aflate în curs de dezvoltare, cât și pentru țările dezvoltate.⁵

Dacă privim în profunzime acest proces de globalizare al serviciilor

⁴Global Health Europe, [http://www.globalhealtheuropa.org/index.php/resources/glossary/values/75-globalisation-health-and-development] accesat la 02.02.2017

⁵AARP International, The Journal, [http://journal.aarpinternational.org/a/b/2010/05/Globalization-of-Health-and-Health-Services], accesat la 01.02.2017.

medicale observăm că relația dintre globalizare, sănătate și dezvoltare este complexă. Există mai multe moduri pozitive și negative, în care globalizarea afectează sănătatea. Interfața dintre globalizare, sănătate și dezvoltare are toate ingredientele unui cerc vicios.

Procesele de globalizare creează noi amenințări la adresa sănătății și a determinantilor acesteia. Printre problemele de sănătate care depășesc granițele naționale se numără degradarea mediului și schimbările climatice, inegalitatea și schimbarea stilului de viață, accesul la medicamente și cunoștințe despre sănătate, precum și bolile noi și emergente, etc.

Comerțul global duce la o răspândire mai rapidă a bolilor, în timp ce marketingul la nivel mondial duce la răspândirea obiceiurilor de consum prin publicitate și alte influențe (fumatul, schimbarea modelelor de consum alimentar). Răspândirea bolii la nivel global poate avea o serie de efecte negative asupra țărilor bogate dar și asupra celor mai sărace, fapt demonstrat prin epidemia SARS și răspândirea obezității.⁶

Tehnologia de comunicații la nivel mondial a contribuit la creșterea schimbului de cunoștințe științifice și tehnologice pentru dezvoltarea de noi medicamente, vaccinuri și aparate medicale, care să permită dezvoltarea unor noi forme de tratament și de profilaxie. Sau îmbunătățit, de asemenea, posibilitățile de comunicare și de transport și, prin

⁶Global Health Europe, [http://www.globalhealtheuropa.org/index.php/component/content/article/81-events/event-reports/1/345-health-is-global-is-europe-ready] accesat la 03.02.2017

aceasta, s-au redus barierele tehnice în calea accesului la educație medicală, informații și tratament. De asemenea, comunicarea prin internet s-a îmbunătățit simțitor, crescând posibilitatea de monitorizare a focarelor de boli infecțioase.

Lucrările Summitului G-20 de la Londra, au evidențiat faptul că globalizarea pieței libere poate avea nenumărate consecințe negative. Europa este profund angajată în dezvoltarea cu responsabilitate a globalizării. Acest lucru impune includerea comerțului mondial, a pieței financiare, a comunicațiilor și schimburilor culturale într-un cadru guvernamental global, precum și a dreptului internațional, care să asigure funcțiile globalizării în favoarea domeniului sănătății și dezvoltării durabile și să ofere protecție împotriva posibilelor efecte nedorite sau vicioase.⁷

În anul 2010 a avut loc Forumul European de Sănătate de la Gastein (European Health Forum of Gastein - EHFG) unde tema centrală de discuții a fost dacă Europa este pregătită să facă față noii dinamici globale din sănătate. A existat un consens în rândul participanților că răspunsul este, din păcate, nu, Europa nu este încă pregătită, dar este la curent cu realitatea din domeniul sanitar, în sensul că sănătatea este din ce în ce mai implicată în implementarea modificărilor care au loc la nivel internațional în acest sector și necesită o armonizare în modul de aplicare

al politicilor naționale și tradiționale de sănătate.⁸

Bibliografie:

AARP International, The Journal

[<http://journal.aarpinternational.org/a/b/2010/05/Globalization-of-Health-and-Health-Services>], accesat la 01.02.2017.

Global Health Europe,

[<http://www.globalhealtheurope.org/index.php/resources/glossary/values/75-globalisation-health-and-development>] accesat la 02.02.2017.

Global Health Europe,

[<http://www.globalhealtheurope.org/index.php/component/content/article/81-events/event-reports1/345-health-is-global-is-europe-ready>] accesat la 03.02.2017

“Globalization in health care: is international standardization of quality a step toward outsourcing?” - International

⁷Global Health Europe, [<http://www.globalhealtheurope.org/index.php/resources/glossary/values/75-globalisation-health-and-development>] accesat la 02.02.2017.

⁸AARP International, The Journal, [<http://journal.aarpinternational.org/a/b/2010/05/Globalization-of-Health-and-Health-Services>], accesat la 01.02.2017.